

Fuglevennen

Høst 2014

- Fuglefaunaens "banditter"
- Danmark - gjessenes vinterland
- Moskusender på vidvanke
- Ny lappuglevinter?

“Fuglene flyver i flok
- når de er mange nok”

Mange kjenner nok igjen disse strofene fra den danske visen “Svantes lykkelige dag”, det er den med det ellers kjente refrenget “Livet er ikke det værste man har, om lidt er kaffen klar!”. Danmark har både viser og fugler å by på, og i vinterhalvåret er det virkelig mange fugler som “flyver i flok” i vårt gjestmilde naboland, lik disse hvitkinngjessene ved Vadehavet.

En varm sommer

Foto: Roar Solheim.

Både lemen (over) og andre smågnagere har hatt gode bestandstopper i sommer.

I dette nummeret av Fuglevennen har vi intervjuet polarforskeren som sier at han har et varmt hjerte for de arktiske sjøfuglene, og kirkevergen som brenner for å ta vare på tårnseilerne som kommer til Trøndelag fra det sørlige Afrika.

Dette forteller litt om engasjementet for å ta vare på fuglene våre, men også noe om variasjonen i den norske fuglefaunaen.

I sommer har det i store deler av det sørlige Norge vært mye smågnagere. Vi gleder oss over det. Vi har i mange år vært bekymret for at smågangertoppene uteble. Mye mus og lemen har ført til at vi har hatt et godt hekkeår for mange rovfugler og ugler. Det er meldt om flere fjellvåkhekkinger enn på lenge. Haukugla har også hekket tallrikt både i fjellet og i lavlandet, og det samme gjelder jordugle og hornugle.

I Hedmark har det på ny blitt satt rekord i antall hekkende lappugler. Hele 62 hekkinger eller hekkefor-

søk ble påvist, og i slaguglekasser ble hele 14 par funnet!

Hvem hadde trodd det for noen år siden? Hvorfor disse fuglene nå opptrer så tallrikt, så langt mot syd, vet vi egentlig ikke. Men opphenging av store kasser for slaguglene og hekkeplattformer for lappuglene kan ha vært viktige bidrag for disse artene.

Det legges ned utrolig mye arbeid i å snekre kasser, bære stiger og kasser innover skog og fjell og deretter klatring i trær for at hekkelassene skal bli så optimale som mulig. Alt dette for at fuglene skal få hjelp og gode forhold.

De er mange fuglevenner i Norge. Nå står fugleforingssesongen foran oss.

Vi hjelper fuglene når det er lite mat om vinteren. Men det viktige er at fuglene er til glede for oss der de skaper liv i hagen eller på fuglebrettet foran vinduet.

Fuglene gir oss positive opplevelser, og for mange mennesker er de et helsefremmende element som kanskje er undervurdert i Norge.

Selv om det er fuglene vi har i fokus, må vi nevne at det flere steder på ettersommeren har vært mye sommerfugler å se. Biene har hatt en god sommer og mange har fått øynene opp for at insektene er viktige for at naturen skal fungere. Flere starter nå med birøkt i de største byene.

Vi har hatt en varm sommer som både naturen og vi fuglevenner har hatt glede av.

Roar og Trond

Innhold

	Side
“Fuglene flyver i flok”	2-3
En varm sommer	4
Hagefugltellingen	5
Jeg lurer på...	6-7
Fuglefaunaens “banditter”	8-11
Danmark	
- gjessenes vinterland	12-15
I bratte veggen	16-17
Lennarts lure kjøttmeis	18
Bruk et foringsbur	19
Moskusender på vidvanke	20-21
Fra Sør-Afrika til Oppdal	22-23
Livet i sembrafurua	24-25
Se etter lappugler i vinter	26-27
Naturopplevelser	28-29
NOF’s aktivitetskalender	32

Fuglevennen

kommer ut med to nummer i året; ett om våren og ett om høsten. Fuglevennen er en del av medlemskapet i Norsk Ornitologisk Forening (NOF). Medlemskap kan tegnes via hjemmesiden www.fuglevennen.no eller ved å ringe 73 84 16 40.

Redaksjon:

- * Roar Solheim (ansvarlig redaktør)
Agder naturmuseum og botaniske hage
- * Trond Vidar Vedum
Høgskolen i Hedmark, avd. for lærerutdanning
- * Magne Myklebust, NOF
- * Morten Ree, NOF
- * Otto Frengen, Trondheim

Bildebearbeiding, layout og uttegning:
Roar Solheim

Forside: Tornskate hann.
Bakside: Lappugleunger.
Fotografier: Roar Solheim.

Fuglevennen 2014 årg. 11 nr 2
ISSN 1504-0623

Samarbeidspartnere

Agder naturmuseum og
botaniske hage

www.naturmuseum.no

Høgskolen i Hedmark

www.hihm.no

Nettverk for miljølære

www.miljolare.no

Fuglevennen på nett

På nettsiden Fuglevennen.no finner du de tidligere utgavene av Fuglevennbladene. Der finner du masse nyttige tips, og kanskje svar på noen av spørsmålene dine.

Bli med på Hagefugltellingen 24.-25. januar

Foto: Ronn Solheim.

Nøtteskrika er lett å kjenne igjen på det blå vingefeltet, og den er en vakker gjest på forplassen.

Siste helgen i januar vil tusenvis av fugleinteresserte rundt om i landet være ekstra oppmerksomme på hva som rører seg på foringsplassen og utenfor huset. Da skal som vanlig våre hagefugler telles! Alle kan bli med på dette årlige arrangementet, som også foregår samme helg i våre tre nordiske naboland.

Hagefugltellingen går ut på å telle hvor mange fugler du har av hver art ved din foringsplass denne helgen. Du kan bruke så mye tid du vil på tellingen i løpet av den aktuelle helgen. Følg gjerne med begge dager og noter det høyeste antall av hver art som du kan se besøker din foringsplass. Ser du seks blåmeis på lørdag og åtte på søndag, noteres søndagens tall. Selv om disse småfuglene er vanskelige å telle,

så gjør så godt du kan. Eventuelt kan du gjøre en vurdering av hvor mange du mener du har. Det er som regel flere enn du tror. Ta også med andre arter som du måtte se fra din telleplass.

Gjør tellingen til en aktivitet hvor hele familien deltar. Det kan være morsomt i en ellers kald og mørk årstid. For å klare å bli bedre enn i fjor, hvor 5 300 deltakere registrerte nesten 300 000 fugler, trenger vi hjelp fra så mange som mulig.

Resultatet av tellingene legger du inn på www.fuglevennen.no ved å klikke deg inn på *Hagefugltellingen*. For de som ikke har tilgang til internett kan sikkert familiens yngre generasjon hjelpe dere.

Hvordan ruger dykkerne?

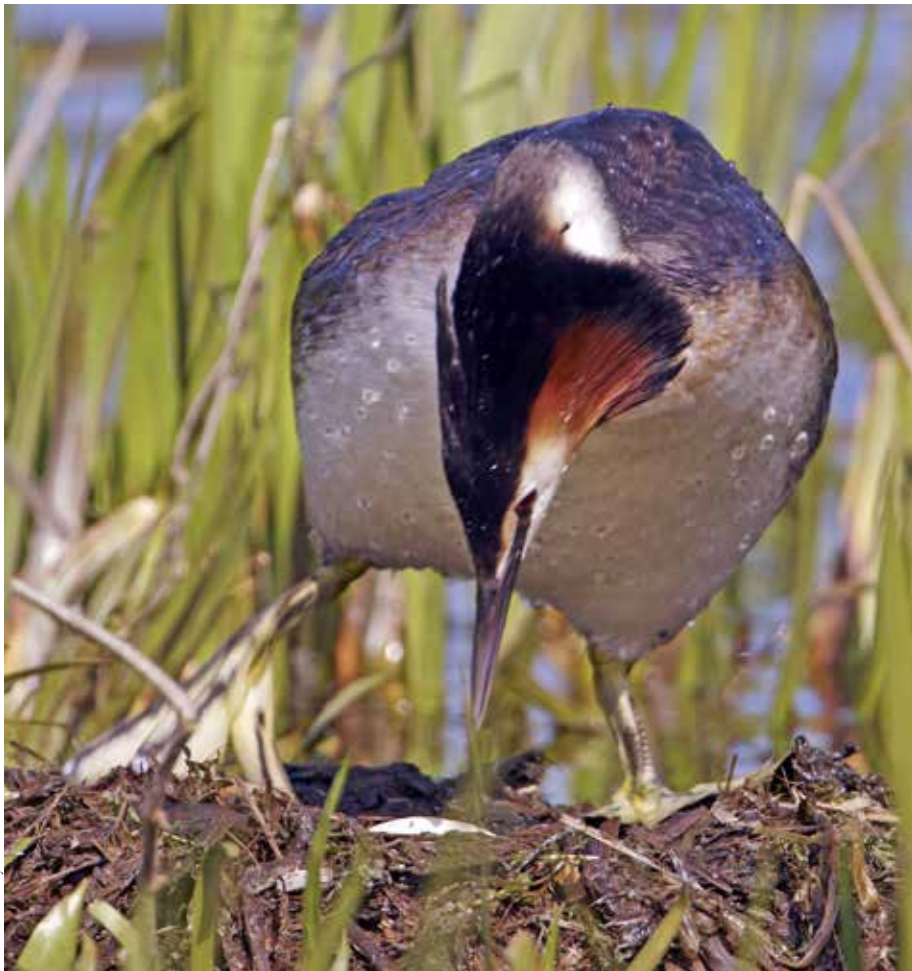

Foto: Steinar Myhr

Dykkerne bygger reir av vannplanter, og de er konstruert som en slags flåte på vannet, festet i vegetasjonen. Det er ofte fuktig i bunnen av reirskåla, og eggene kan faktisk ligge i vann. Flere har undret seg på hvordan dykkerne klarer å ruge ut eggene sine under slike forhold. Gjør de som pingvinene og holder eggene oppå føttene sine, eller kan de unngå at eggene blir nedkjølt av vannet på andre måter? Vi sendte spørsmålet videre til den som kan mest om dykkere, nordmannen Jon Fjeldså som jobber ved Zoologisk Museum i København. Han sier følgende om dykkernes ruging:

Dykkerne ruger liksom andre fugler, med eggene inne på rugeflekken – men ikke oppå føttene. Førråttelsesvarme i reir-materialet genererer en del varme, men i nordnorske/islandske borndykkerreir betyr dette veldig lite. Så det er kaldt i reiret. Det er også påvist for borndykker og gråstrupedykker at fuglene holder seg vekke fra reiret om natten hvis det er mink i området (åpenbart for å unngå å bli drept når minken er på nattlig jakt langs stranden). Oter tar også en del borndykkere på reiret (videodokumentasjon i Skottland) men jeg har ikke sett dokumentasjon for hvorvidt dens tilstedeværelse får fuglene til å holde seg vekke fra reiret i de mørkeste nattetimene. I undersøkelsen med mink innebærer den lange avkjølingen av eggene om natten at rugetiden forlenges. Embryo (fuglefosteret) overlever altså avkjølingen, men utvikler seg langsommere.

Jeg lurar på...

Hvis du lurar på noe om fuglekasser, fugleforing eller om fuglenes liv, så kan du ta kontakt med Fuglevennen. Vi i redaksjonen forsøker å gi svar og råd. Du kan også gå inn på *Spør en ornitolog* på våre hjemmesider www.fuglevennen.no.

Når et spørsmål og svar fra nettsidene kan være av interesse for Fuglevennens lesere, kan det bli gjengitt her i bladet.

Hvem er perleuglas fiender?

Har perleuglene fiender? I så fall, hvilke er det?

Anders, Sandnes skole

Både spurvebank og hønsbank kan ta perleugler, og det samme kan større ugler gjøre. Om våren spiser mår gjerne fugleegg, og de undersøker jevnlig gamle spettehull for å se om de er tatt i bruk av hullrugere. Derfor er det mange perleuglekull som ender opp som mårmat.

Foto: Roar Solheim

Perleugla er nesten bare ute og flyr når det er helt mørkt. Kanskje gjør den dette for å minske faren for å bli spist av større rovfugler eller ugler.

Hvem har lagret disse bærene?

Hei,

Vedlagt følger et bilde av hamstring i et hakkespetthull, fotografert i Porsanger kommune (Finnmark) ved Skoganvarre. Jeg klarer ikke å finne ut hvem som er lagersjef i dette tilfelle.

Noen påstår at det må være et ekorn som har vært på ferde, noen mener det må være hakkespetten sjøl, andre nevner meisene osv, men jeg har ikke funnet noe i litteraturen som til nå bekrefter verken det ene eller det andre. Meisene samler vel mest ett og ett frø, ekornet kanskje det samme, og den eneste som jeg vet om som samler i lader, er røyskatten...?

Almar Paulsen, Lakselv

Jeg vet rett og slett ikke hvem som kan ha lagret disse bærene. Jeg antar imidlertid at

Foto: Almar Paulsen.

det er en fugl, og lavskrike kan være et godt alternativ. Kanskje noen av Fuglevennens lesere har sett eller fotografert noe lignende?

Foto: Roar Solheim.

Hva bestemmer fuglenes eggfarge?

Hvorfor er det forskjellig farge på egg? Vi vet at noen har kamuflasjefarger, men det trenger vel ikke de som har egg i fuglekasser? Kjøttmeis har hvite egg med brune prikker, mens fluesnapper har blå egg.

Birk og Siri

Dette er et veldig godt spørsmål, og ett som det ikke finnes noe enkelt svar på. At fugler som hekker i hule trær ofte har lyse eller ensfargede egg, kan lett forklares, siden de ikke trenger kamuflasjefarger i et mørkt reirhull. De fleste fugler som hekker på bakken, har kamuflasjefargede egg, og dette er også forståelig. Det underlige er at noen bakkerugere har egg som er ensfarget lyse, eller har veldig dårlig kamuflasjefarge. Mange ender har lyse,

hvite eller gulhvite egg, og storfugl har lyse egg med små prikker på. Fasaner har ensfargede grønnaktige egg. Til forskjell har rypene svært gode kamuflasjefarger på sine egg. Endene dekker ofte eggene med dun når de forlater redet, og kanskje henger det

sammen med at eggene ikke har kamuflasjefarge. Her er bilder av noen egg fra (ovenfra): storspove, strandsnipe, lirype, fjellrype og fasan. Under: Egg av stokkeand (til venstre) og krikkekand.

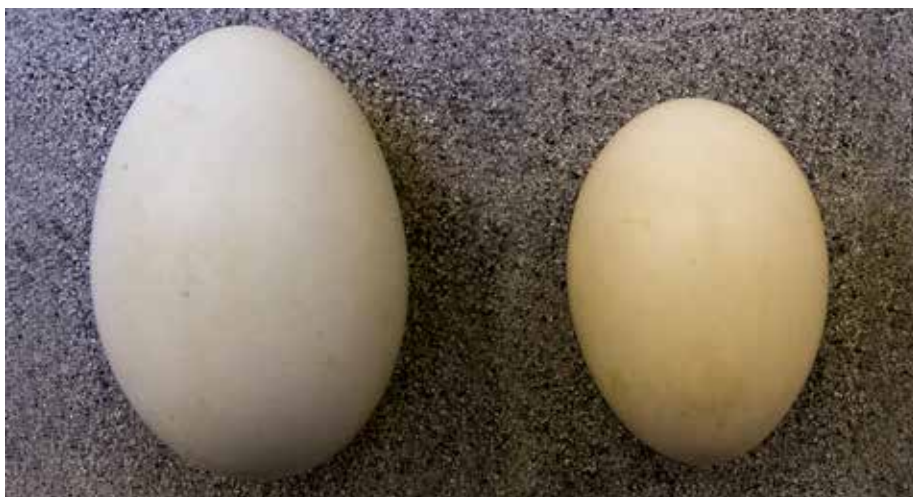

Foto: Roar Solheim.

Fuglefaunaens "banditter"

Fuglevennens spørresider på internett gir en god pekepinn på hvilke fugler som kan være vanskelige å skille fra hverandre. Fugler som har sort stripe gjennom øyet, lik en "banditt"-maske, er en slik gruppe. Slik ser du forskjell på dem.

Foto: Morten Kersbergen.

Varsler (over) jakter insekter, firfislser, mus og småfugler. Den sitter ofte på en utkikkspost lik denne ungfuglen, og den lange stjerten er lett å se.

Ser du en fugl ute i naturen som du ikke kjenner igjen, er det naturlig å begynne å lete i fugleboka når du kommer hjem. Som nybegynner er det ikke alltid lett å vite hvilke fuglegrupper eller familier en skal lete blant. Det tar tid å bli kjent med de ulike gruppene, og hvilken kroppform og oppførsel som kan være spesielle for en gruppe med fugler. Da er det lett å forveksle arter som har like farger eller mønstre, men som ellers er svært forskjellige i oppførsel, kroppsholdning, levested eller utbredelse.

Noen kjennetegn er så iøynefallende at de lett fører til sammenblanding. Fugler som har et sort felt fra nebbet og gjennom øyet, omtrent som en "banditt"-maske, utgjør en slik gruppe. Spørsmålene som sendes inn på Fuglevennens nettside viser at disse fugle-"bandittene" ofte kan skape forvirring. Det er ikke mange av dem i Norge, og med litt erfaring burde det gå greit å lære dem å kjenne.

Det er særlig tornskate og varsler som har utpreget "banditt"-maske.

Steinskvett er en annen, men det er bare hannen som har farger som ligner fargene hos en varsler. Spettmeisen har også sort bånd fra nebbrota og gjennom øyet. Disse fire er de vanlige artene du kan finne i Norge. I tillegg dukker en sjelden gang artene pungmeis og rosenvarsler opp. Både pungmeis og tornskate hanner har brun rygg og vinger, grått hode og sort maske. Disse likhetene kan kanskje føre til forvekslinger, men både størrelse og kroppform er tydelig ulike.

Steinskvett er en mye mindre fugl enn varslerne. Den har kort stjert, og et tynt nebb lik en sanger. Hunnen (under) er mer gråbrun, og har ikke mønstre som gir grunnlag for forveksling med varslere. Steinskvetter sitter veldig ofte på bakken.

Steinskvett hann

Steinskvett hunn

Fotografier steinskvetter: Morten Kersbergren.

Varsler

Foto: Morten Kersbergren.

Rosenvarsler

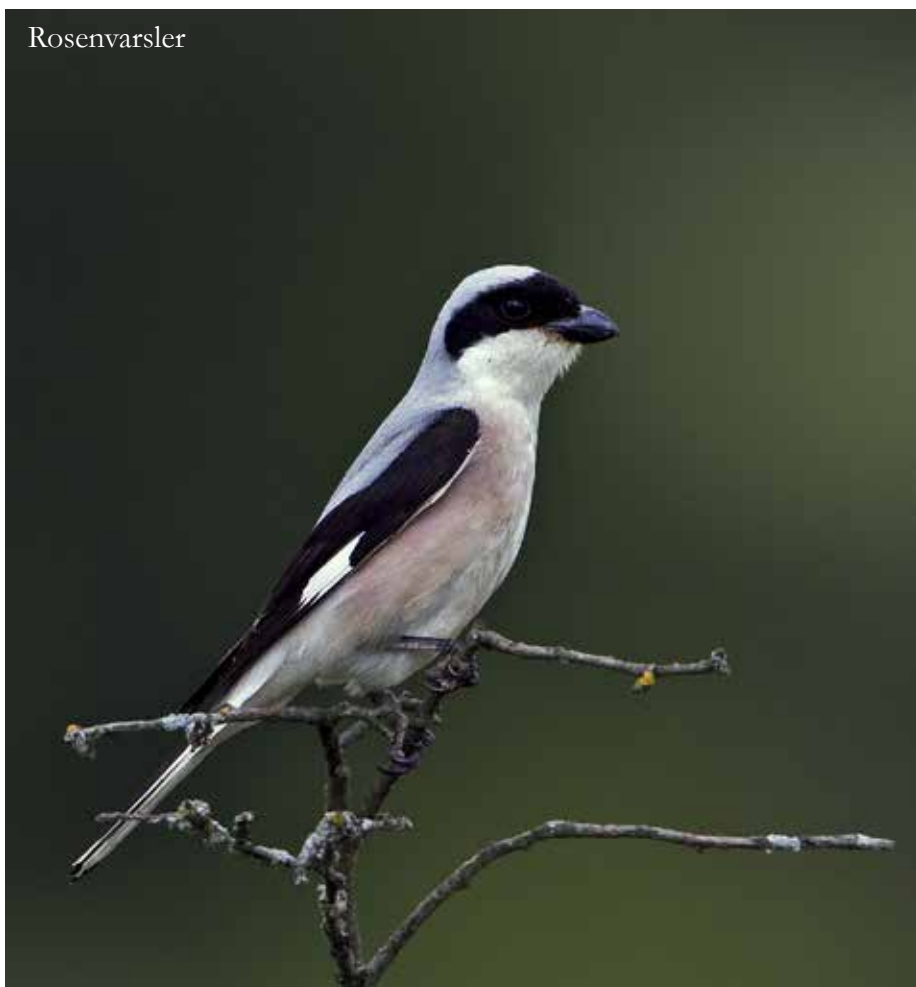

Foto: Thor Ostbye.

En voksen rosenvarsler (til høyre) har kraftigere sort øyebånd som strekker seg over nebbet. Hos varslere går båndet ikke over nebbet. Unge rosenvarslere har smalere bånd, og kan lett forveksles med en vanlig varsler. Men de bør lett kunne skilles fra en steinskvett hann. Varsleren kan forekomme over det meste av Norge. Rosenvarsleren finnes i SØ-Europa, og er bare en sjelden gjest i Norge. Tornskata (påfølgende sider) har hovedforekomst på Østlandet, i Agder og Rogaland.

Foto: Thor Østbye.

Spettmeis (over) og sidensvans (under) blir vanligvis ikke forvekslet med de andre fuglene med ansiktsmaske. Spettmeisen er den eneste som kan klatre med hodet nedover, og sidensvansen er den eneste med tydelig topp på hodet. Spettmeisen er standfugl, mens sidensvansen oftest dukker opp på høsten og vinteren for å spise bær og frukt.

Foto: Ronar Solheim.

Foto: Morten Kersbergen.

Varsler (over) og tornskate (over til høyre) er spurvefugler, men har et levevis lik rovfuglene. Insekter er viktigste næring, men de går ikke av veien for å fange småfugler, mus og firfisler. Begge gulper opp boller av ufordøyde matrester (ses på begge bildene).

Tornskata er en trekkfugl som overvintrer i sentrale deler av Afrika, sør for Sahara. Tre fugler ringmerket i Norge er gjenfunnet i Kongo. Den noe større varsleren er mer hardfør, og kan overvintre langs kysten av Sør-Norge. Den flytter mest for å komme vekk fra snødekt mark. Varsleren er omtrent på størrelse med en liten stær eller sidensvans, mens tornskata er som en stor finkefugl.

Pungmeisen er ikke større enn andre meiser, og har ikke lang stjert slik som tornskata har. De nærmeste hekkeplassene finnes i sør-Sverige og i Danmark. Den er funnet hekkende et par ganger i Norge, men er såpass sjelden at du ikke bør regne med å få sett den her i landet.

Foto: Roar Solheim.

Tornskate er den minste varslerarten i Norge. Bare hannen har maske.

Tornskate hann

Foto: Gunnar Numme.

Foto: Roar Solheim.

Begge kjønn hos pungmeis har ansiktsmaske, men den er tydeligst hos hannen (over til venstre). Navnet pungmeis har den fordi den bygger kunstferdige, hengende kurvveir (under).

Foto: Thor Ovsbye.

Pungmeis hann

Foto: Morten Keresbergen.

Danmark - gjessenes vinterland

Gåseflokker og vindmøller - mer dansk kan det knapt bli. Her en flokk kortnebbgjess i Vejlerne naturreservat.

”Det er deilig at være norsk – i Danmark” hevdet turistreklamene for noen år siden. Det utsagnet gjelder fremdeles, og i særdeleshet hvis du liker å se på fugl. Legger du turen til vårt flate naboland mens vinteren pakker Norge inn i snø, kan du få mange flotte og storslagne fugleopplevelser, og det er særlig gjessene som dominerer.

Fra november til mars-april kan du oppleve gjess i det danske vinterlandskapet. Hvis du vil foto-

grafere fuglene, kan det lønne seg å legge turen til februar-mars. Da er dagene lengre, og det er gjerne

bedre lys for å fotografere. Fuglevennens Danmarksbesøk ble lagt til siste del av mars.

I Vejlerne kan du studere kortnebbgjess på nært hold. Disse er fotografert fra bilveien.

Langs hele vestkysten av Danmark overvintrer det gjess, men de største ansamlingene finner du i nord og i sør. I nord finner du fuglene i tilknytning til Limfjorden, med våtmarksreservatet Vejlerne som det sentrale stedet. I sør er det kysten fra Esbjerg og sørover til Tyskland som er de gode gåseområdene. Her ligger Vadehavet – et grunt havområde med store mud-

derflater som er viktige trekk- og overvintringsområder for en rekke våtmarksfugler. Både gjess, ender og vadefugler kan du oppleve her i enorme antall. Vadehavet byr på fugleopplevelser hele året, men de store gåsemengdene gjør området spennende på en tid da det er svært stille i Norge. Søk på stedsnavnene Vejlerne og Vadehavet på nettet, da finner du nyttig informasjon.

Panoramautsyn over Vejlerne fra fugletårnet i nordøst (se side 14).

Dette skjule ligger i det nordøstre hjørnet av Vejlerne. Fra veien går en sti med trær på begge sider, ut til skjule. Det gir god oversikt over våtmarkene (panoramabildet side 12-13). I taket henger en fastmontert stereokikkert (bildet til høyre) som kan svinges rundt til det vinduet du ønsker å se fuglene fra.

Langs hovedveien i sør ligger dette informasjonscenteret, som også fungerer som kamuflasjeskjul. Her kan du lese om reservatet, og sette deg ned for å vente på ender, måker, gjess eller vadefugler som kan dukke opp i vannet utenfor. Det er en stor parkeringsplass langs veien innenfor skjule, og det har lett adgang, selv for rullestolbrukere.

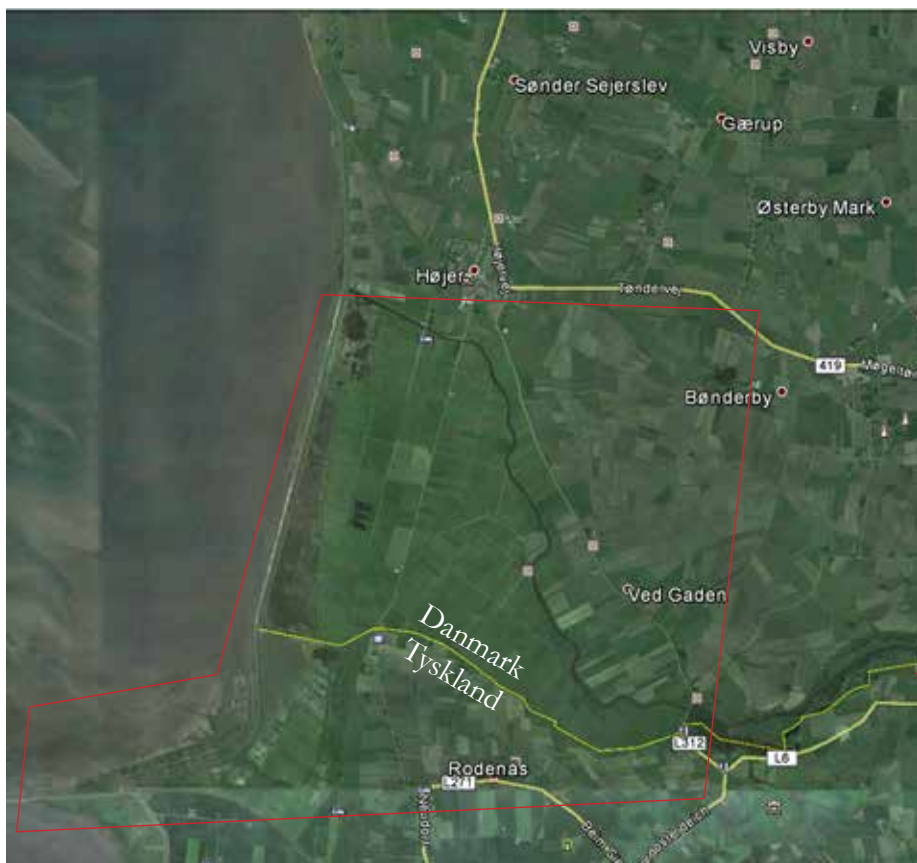

Grågjess (til venstre) og kortnebbgjess (til høyre). Kortnebbgjessene har tydelig mørkebrunt hode og bals.

Hvis du velger å reise med bil fra Norge, er det ferge til Hirtshals eller Fredrikshavn som raskest bringer deg til ”gåseland”. Fra begge steder er det bare en times kjøretur til Vejlerne. Velger du å besøke Vadehavet i sørvest, bør du beregne en dags reise, selv om turen er kortere i ren kjøretid. Det danske kulturlandskapet har alltid noe ekstra å by på, og om vinteren er det mange overvintrende rovfugler å se. For en norsk ornitolog er det fascinerende å se hvor mange musvåker som sitter på påler eller sirkler over landskapet, og det blir garantert mange stopp underveis.

Fra skjule i Vejlerne kan du studere ender som krikkeand (til venstre) og den mer uvanlige snadderanda (hunn og hann til høyre).

Vadehavet starter ved Blåvands Huk NV for Esbjerg, og strekker seg i Danmark til Sylt (som er tysk). I 2011 ble dette havområdet dansk nasjonalpark. Både ute i grunthavet og på engene innenfor kan du finne flokker på flere titusen gjess. Det er særlig hvitkinngjess som dominerer, men du kan også se arter som ringgås og tundragås (bildet til høyre). Kjører du på veien sørover fra Højer, kan du passere inn på tysk side uten grensekontroll.

Veien sørover fra Højer går på toppen av et dike. Dette gir flott utsyn til engene på begge sider av veien. Her kan du se kjempeflokker med gjess på beite, som hvitkinngjessene på disse bildene. Under høsttrekket er det også mulig å se enorme flokker med stær som danner grafiske bilder mot himmelen. Fenomenet omtales ofte som "sort sol".

I bratte veggen - sjøfuglforsker på Svalbard

I juni måned pakker Hallvard Strøm sekken og feltutstyret, og setter kursen mot Nordishavet. Svalbard og spesielt Bjørnøya har vært arbeidsplassen i juni og juli måned de siste 20 årene. ”Det er blitt en vane”, svarer kona til Hallvard da vi spør henne hvordan det oppleves at mannen forsvinner mot nord når andre drar på sommerferie sydoover.

Hallvard er ansatt som forsker ved Norsk Polarinstitutt i Tromsø med vekt på overvåking av fuglebestanden i Barentshavet. Hallvard er opprinnelig fra Hamar, men har de siste 15 årene bodd i Tromsø sammen med familien.

Hvor fikk du fugleinteressen din fra?

Naturinteressen har jeg hatt fra jeg var veldig liten. Husker at jeg fanget salamandere som vi laget akvarium til hjemme. Det var mens jeg gikk på barneskolen. Faren min ba meg lage et nytt fuglebrett da det gamle var utslitt. Da tok jeg kontakt med noen nabogutter som allerede var fugleinteresserte. De ga meg råd om hvordan jeg skulle lage brettet, og tipset meg om boka «Vi studerer fuglene». Der fant jeg det jeg trengte. Den første dagen etter at jeg hadde satt opp fuglebrettet var jeg syk og hjemme fra skolen. Da kom det en flaggspett og den imponerte meg. Det tente en gnist. Jeg lånte boka gang på gang. Til slutt fikk jeg boka av biblioteket fordi den var utslitt. Jeg kunne etter hvert boka utenat. Gjennom lokallaget av NOF på Hamar kom jeg i kontakt med an-

dre fugleinteresserte. Flere av disse tok meg med ut, og jeg ble etter hvert veldig interessert.

Hva går egentlig arbeidet ditt ut på?

Vi driver forskning på arktiske sjøfugler, og overvåker bestandene. Dette gjør vi både for artenes egenverdi, men også fordi sjøfuglene forteller mye om «helsetilstanden» i det arktiske økosystemet. Målet er å produsere kunnskap som norske myndigheter trenger for å forvalte våre polarområder på en god måte.

Hvordan organiserer du arbeidet?

Vi gjennomfører feltarbeid om sommeren, fra slutten av mai og til begynnelsen av august. Arbeid på Svalbard og i andre arktiske områder krever mye praktisk forberedelse. Utenfor feltsesongen bearbeider vi resultatene og publiserer artikler.

Hvilke fuglearter er det dere overvåker i Barentshavet?

I mitt arbeid fokuserer jeg på havhest, storjo, krykkje, polarmåke, ismåke, alkekonge, lomvi og polarlomvi.

Hvordan er situasjonen for sjøfuglene på Svalbard?

Det skjer nå ganske store endringer i sjøfuglbestandene i Arktis. Særlig på grunn av oppvarming av havområdene og fordi isen smelter. Mange av de arktiske artene som er avhengige av lave temperaturer går tilbake, men de sørlige artene som liker at det blir varmere, øker i antall og utvider sine hekkeområder mot nord. Dette er for eksempel storjo, havsule og lomvi.

Foto: Roar Solheim

Lomvi (belt til venstre) og tre polarlomvier, begge viktige arter i den arktiske sjøfuglforskningen.

Er det noen fugler du er spesielt opptatt av?

Det er de arktiske artene som ligger mitt hjerte nærmest, som polarlomvi, alkekonge, polarmåke og ismåke.

Er det en farlig jobb du har?

Det er viktig å være godt forberedt og planlegge grundig. Vi jobber i bratte klippevegger, og slik som på Bjørnøya er noen av disse veggene 400 m høye. Du må følge nøye med på hva du gjør. I tillegg har du alltid faren knyttet til isbjørn.

Har du møtt isbjørn noen gang?

Ja, jeg har møtt isbjørn mange ganger. Jeg har stor respekt for dette dyret, og i møtet med dem merker du hvor liten og sårbar du er. Jeg har heldigvis unngått farlige episoder. Den mest nervepirrende episoden hadde jeg på Franz Josef Land da en isbjørn forsøkte å ta seg inn i hytta hvor vi sov. Jeg våknet av at jeg kunne høre isbjørnen snuse i lufteventilen på hytta. «En passende frokost» - tenkte han sikkert.... Deretter prøvde han å åpne døra ved å dytte ned dørhåndtaket. Heldigvis hadde vi låst døra!

Foto: Halvard Strøm

Lennarts lure kjøttmeis

På Mysen i Østfold bor Lennart Blomberg. Han var tidligere taksidermist (preparant) ved Zoologisk Museum i Oslo (Tøyen), men er nå pensjonist. Han koser seg med å mate fuglene utenfor huset sitt, og oppdaget for noen år siden at en av kjøttmeisene var en riktig luring. Da telefonen ringte, måtte Lennart legge fra seg jordnøttene han skulle fore med på terrassebordet. Han dekket dem med en duk. Da han kom ut, så han at duken var brettet

Først ett tak i duken...

... og så et nytt tak og ny brett...

... så er endelig godbitene avduket.

til side, og nøttene var borte! Dette måtte undersøkes nærmere. Lennart oppdaget snart at det var en kjøttmeis som forsto hvordan den skulle komme til godbitene. Da Fuglevennen var på besøk, tok det ikke lang tid før den smarte meisen kom og viste sine ferdigheter. Flere andre meiser holdt øye med duken, men hadde tydeligvis ikke forstått hvordan de skulle løse problemet. Først når "luringen" hadde brettet duken til side, kom de og forsynte seg av jordnøttene.

Bruk et foringsbur

Foto: Roar Solheim.

Rumar Jåbekk ved Natur og Fritid (NOF's egen butikk på Lista) viser fram det praktiske foringsburet.

Fuglevennen får stadig spørsmål om hvordan en kan fore småfuglene uten at skjærer eller duer forsyner seg av maten. Løsningen er å bruke

Foto: Roar Solheim.

Foto: Roar Solheim.

et foringsbur med netting som bare slipper gjennom små fugler (ca 5 x 5 cm). Vi har tidligere omtalt hvordan du kan lage et slikt bur selv (bildet over, se Fuglevennens høstnummer 2007). Nå kan du også få kjøpt slike ferdige bur med en frøautomat inni (bildet til venstre). Dette er en god løsning dersom du ikke har verktøy eller muligheter til å lage et forbur selv.

Spettmeisen har ingen problemer med å komme seg inn til solsikkefrøene. Foringsburprinsippet kan med fordel brukes til all slags mat beregnet på små fugler.

Foto: Jan Erik Røer.

Moskusender på vidvanke

Hva er dette ?

Foto tatt i Kviteseid sentrum
søndag 11.05.2014.
På forhånd takk :)

Rønnaug Flatin

Foto: Rønnaug Flatin.

Fuglevennen får daglig en mengde spørsmål om fugler på nettsidene spørrespalte. Mange ønsker hjelp til å artsbestemme fugler de har sett eller fotografert. Andefuglen på bildet over er en jevnlig tilbakevendende art som skaper hodebry for mange, for denne finner du ikke i fuglebøkene. Dette er en andefugl som kalles *moskusand*, og det blir stadig sett flere av dem rundt omkring i landet.

Vi i Fuglevennen har undret oss over hvorfor det har blitt flere av disse rømte tamfuglene, og nylig fikk vi klarhet i hva som ligger til grunn for at nettopp moskusendene øker i antall. De spiser nemlig snegler, og spesielt brunskogsnegler.

Tamfugl i forvaltningens gråsoner

Moskusanda er ikke definert som en villfugl i Norge. Artsdatabanken har ikke tatt den med på artenes "svarteliste". Hold av moskusender faller under Mattilsynets ansvarsområde, og de synes ikke å ha tatt inn over seg at en mengde av disse fuglene rømmer og etablerer seg i naturen. Selv om moskusender kanskje ikke utgjør noen fare for stedege fugler eller andre arter i dag, er det umulig å vite om de kan utgjøre en trussel i fremtiden.

Foto: Roar Solheim.

Foto: Roar Solheim.

Moskusand er tamform av en sør- og mellomamerikansk andeart som heter *knoppand*. Denne er nesten helt sort, mens tamformen spenner fra helt hvite til svært mørke individer. Det gjør at de ofte skaper hodebry for mange fuglekikkere. Fuglen til venstre har slått seg til i et våtmarksområde sammen med noen toppender. Moskusender er større og mer "klumpete" enn storkender, og kan ligne små gjess i form og størrelse.

Moskusand

Som tamfugler flest varierer moskusendene mye i utseende. Hovedinntrykket er sort og hvitt. De røde feltene (vortene hos hannen til venstre og under) mellom nebbet og øynene, gjør det lett å kjenne igjen en moskusand.

Brunskogsnegle

Brunskogsneglen er også et nytt innslag i norsk fauna. Den hører til i gruppen *skogsnegler*, og ble tidligere kalt iberiaskogsnegl fordi den stammer fra Sør-Europa. Den har kommet til Norge med jord som følger planter solgt i hagesentere, og den har spredt seg til store deler av landet på rekordtid. Problemet med brunskogsneglene er at de formerer seg raskere enn de stedege skogsneglene. De er uønsket fordi de spiser hage- og matplanter. Noen har oppdaget at nettopp moskusendene spiser slike snegler, og dermed har også disse fått økt spredning ved hjelp av mennesker. Vi har ikke fått klarhet i om moskusendene spiser de voksne sneglene, eller om det bare er ungdirene de tar for seg av.

Til tross for at brunskogsneglene har blitt mange hageeieres hatobjekt, er de på kloss hold vakre dyr med en varmt rødbrun farge og sorte følehorn.

Brunskogsneglen har lik kroppsfasong som en sort skogsnegl. Under to dyr i parring.

Fotografert s. 21: Roar Solheim

Fra Sør-Afrika til Oppdal

Slik henger de to utvendige tårnseilerkassene på Oppdal kirke, oppunder takoverbenget. To kasser er også bygget inne på kirkeloftet, med hull gjennom veggen. Kassene har glass i bakkant slik at en kan se om reirplassene blir tatt i bruk av seilerne, uten å åpne lokk eller forstyrre fuglene.

Fotografier seilerkasser s. 22-23: Vegard Skjorsrud.

Tårnseileren er kalt luftens akrobat. Det er en opplevelse å studere de svarte fuglene, der de i stor fart på stive vinger jakter insekter.

Så er da også synet av en tårnseiler mot himmelen selve tegnet på at sommeren er her. Som en av de siste trekkfuglene fra det sørlige Afrika er tårnseileren på plass i Sør-Norge rundt 17. mai. For noen år siden kom aldri fuglene før nasjonaldagen vår, men på grunn av klimaendringer har den de siste årene kommet stadig tidligere. Tårnseileren har en kort og hektisk sommer foran seg, og omkring 20. august starter trekker sydoover. Tre måneder varer oppholdet i Norge. Mye av denne tida tilbringes i luften. Tårnseileren jakter insekter med åpent nebb, og den kan også sove i luften der den «hviler» på stigende varmluft. Tårnseileren har det vi kaller klatreføtter. Alle fire tær vender framover, og de har sylskarpe klør. Med disse kan fuglen klamre seg fast til en bergvegg eller dra seg inn i et hull i en murvegg eller under en takstein. Fuglene er aldri på bakken. Hvis tårnseileren ved et uhell skulle ende på bakken må den ha hjelp til å komme seg opp igjen. Kast fuglen opp i luften eller slipp den gjennom et vindu i 2. etasje. Hvis ikke fuglene har brukket vingen er det bare luft under vingene som trengs.

”Tårnseileren er min favorittfugl”, meldte en av leserne av Fuglevennen til oss i redaksjonen. ”Jeg bor midt i en by og det er lite fugl å se, men fra verandaen min ser jeg tårnseilerne. Jeg ser også hvordan de i stor fart forsvinner inn under taksteinene på bygårdene her jeg bor. Jeg vet omtrent datoen når de kommer, og de smetter inn under de samme taksteinene!”

Ornitologen Jon Bekken bekrefter dette. Han har i mange år ringmerket tårnseilere. Fuglene bruker samme reirplass år etter år. Jon kontrollerte samme fugl under samme takstein i Nord-Odal seks år på rad. Vi kan bare undre oss. Godt gjort å finne igjen den samme taksteinen etter å ha oppholdt seg i det sørlige Afrika i 6 måneder!

Du kan legge forholdene til rette for denne langveisfarende gjesten. Vegard Skjørstad som er kirkeverge i Oppdal har sendt oss bilder og fortalt fra et prosjekt ved Oppdal kirke.

«Oppdal kirke ligger i Oppdal kommune i Sør-Trøndelag. I alle år har det vært en ganske stor koloni tårnseilere som har hatt tilhold ved og i kirka. De har hekket i mønekassene. Kirka har gjennomgått en omfattende restaurering. I den forbindelse har vi, sammen med fagfolk innen bevaring av tømmer og tre, tettet igjen mange av de hullene som fuglene har brukt som inngang til sine reir.

Vi ville ta vare på disse unike og fasinerende fuglene, og bygde fuglekasser til dem. Vi har bygd to utvendige kasser for totalt 10 par. Kassene har en felles inngang helt i nærheten av de hullene vi tettet. Vi har også laget to innvendige kasser. Disse har fått glass i bakkanten,

Fotografert tårnseilere s. 22-23: Roar Solheim.

Når tårnseilerens skarpe skrik høres mot himmelen, er det full sommer!

slik at vi kan se inn til fuglene fra innsiden av kirkeloftet.

Ville skrive til Fuglevennen for å vise at vi tenker bevaring av disse flotte fuglene. De hører liksom til i området rundt kirka vår. Når de kommer tilbake fra sitt vinteropphold, er sommeren virkelig kommet.»

Vi kan bare gratulere med et flott prosjekt for å legge til rette for tårnseileren.

Tårnseilerkasse kan settes opp på ganske lave bygninger. En god plassering kan være oppe under takskjegget. Tårnseilerne er kolonifugler på den måten at de kan hekke tett sammen. Lag gjerne en avlang kasse med flere hull i og med skillevegger innvendig. Legg litt flis i bunnen som underlag for eggene.

Kanskje kan dette være vinterens fuglekasseprosjekt for deg!

Livet i sembrafurua

Nøttekråka har funnet en stor sembrafurukongle.

Fotografier s. 24-25: Trond Øigarden.

Trond Øigarden har observert aktivitetene rundt en sembrafuru på sin eiendom, og deler her sine erfaringer med Fuglevennens lesere.

Det er spennende å følge med naturen gjennom årstidene. Et område, et vann eller tre kan være en kilde til opplevelser og lærdom. I hagen vår i Valdres står det en sembrafuru. I vår satt stæren der og sang, med sine artige imitasjoner, og i sommer fikk skjærene fram unger. Skjærereiret er for lengst forlatt, men nå om dagen er det likevel en yrende aktivitet i treet. Naturen forbereder seg på høst og vinter, fugler og dyr spiser og hamstrer for fullt, og i sembrafurua har tre stamgjester dukket opp; ekornet, nøttekråka og spettmeisen.

Sembrafuru er et eviggrønt nåletré i furufamilien. Den har stor, eggforma eller søyleforma krone. Treet har 7-9 cm lange nåler som sitter i bunter på fem. Treet er naturlig utbredt i to områder; i de sveitsiske Alpene og Karpatene, og i Øst-Russland og Sibir. Sembrafuruene i Norge er enten plantet eller forvillet. De kan bli opptil 40 meter høye. Unge kongler er mørkt purpurfarget, modne kongler er rødbrune, butt eggformet og ca. 8 cm lange. Frøene sitter i konglene til konglene faller ned fra treet. De er store, nesten som små hasselnøtter. Ekorn og nøttekråke biter eller hakker av konglene som sitter ytterst på de tynne greinene, slik at de faller på bakken. Da blir det lettere å finne en god spise plass. Spettmeisen er nok avhengig av at de andre har gjort grovjobben, og leter opp matrester på spise plassene.

Nøttekråka er lett kjennelig med sin sjokoladebrune fjærdrakt med mange små, hvite prikker. I flukt er den hvite undergumpen og en hvit kant ytterst på stjertfjærene lett synlig. Nøttekråka er næringsspesialist med hasselnøtter som hovedføde. Ellers står frø fra bartrær, bær, insekter, småganger, egg og fugleunger på matseddelen. Sembrafurufrø er også populær føde. Det virker som nøttekråkene kan spore opp

Spettmeisen på vei ned en trestamme.

sembrafuruer i mange mils omkrets. Nøttekråkene hamstrer, og hasselnøtter og sembrafurufrø kan utgjøre en viktig del av næringen til ungene neste vår. Nøttekråka er en sjelden gjest i Valdres, men den ses årlig der det vokser sembrafuru. Vi får hver høst besøk av minst 1-2 nøttekråker.

Spettmeis er en typisk edelløvs-kogsart, knyttet til eik og hassel. Det er nok den økende fuglebrettføringa, og særlig bruken av solsikkefrø som har ført til artens spredning nordover dalstrøkene på Østlandet. Spettmeisen er den eneste fuglearten i Norge som klatrer med hodet vendt nedover trestammen. Den opptrer ofte som bajas på fuglebrettet, jager bort andre fugler og kaster frø rundt seg. Bortsett fra oppførselen, kjennes den på karakteristisk silhuett, langt nebb og svart øyestripe.

Fuglevennen 2014 årgang 11

Både nøttekråka og ekornet setter pris på de store frøene som de finner i kongler av sembrafuru.

Ekornet er i Norge utbredt overalt hvor det er skog. Det kjennes på oppstående ører og særlig sin lange, buskete hale. Sommerpelsen er rød eller rødbrun, og vinterpelsen er grå til gråbrun. Frø av bartrær utgjør hovedføden, foruten bartreknopper, sopp, nøtter, bær, frukt, insekter, egg og fugleunger. Bestanden av ekorn varierer mye i takt med næringstilgangen, spesielt forekomsten av kongler.

Se etter lappugler i vinter!

Nå er det tid for å se etter lappugler igjen! I sommer har lappuglene satt ny hekkerekord i Hedmark. Lokale fuglefolk fant hele 62 hekkinger eller hekkforsøk, en dobling fra i fjor da 31 hekkinger ble påvist! Lappuglene viste første gang tegn til en fast etablering i 2011. Det året ble 22 reirfunn gjort i Hedmark. Den

påfølgende vinteren og våren kom det rekordmange meldinger om lappugleobservasjoner fra Sverige, men også i Norge ble det sett lappugle så langt SV som på Lista! Etter årets rekordproduksjon vil det nok bli mange lappugler på vandring rundt omkring i den sørlige delen av både Norge og Sverige.

De fleste lappuglene hekker i kvistreir etter hønsehauk eller musvåk, som i reiret til venstre med fire, store unger klare til å hoppe ut. I Hedmark har mange satt opp kunstige reirplattinger for lappugler de siste årene. Minst 15 av hekkingene i sommer fant sted på slike plattinger. Over til venstre sitter en hunn på en plating fylt med treffis, nesten lik toppen på en morken stubbe. Ugla over er fotografert med et kompaktkamera på en lang stang. Hun hekket på en reirplattform med kvist på. Fordi bildet er tatt ovenfra og nedover, ser det nesten ut som et naturlig kvistreir. Ugla ble rolig sittende mens hun og ungene ble fotografert.

Foto: Birger Westegren.

Lappugla er en imponerende fugl å oppleve i naturen, og lappuglene tiltrekker seg som regel mange skuelystne. Da er det bra at de er forholdsvis tolerante overfor mennesker i nærheten. Men de liker ikke å bli omringet. Husk dette dersom dere er flere sammen som ser en lappugle. Hvis alle holder seg samlet på ett sted, så kan ugla tolerere dere og fortsette med å jakte mus selv om dere er så nær som 20-30 meter unna.

Hvis du fotograferer, så forsøk å få knipset bilde av uglas stjert. Tuppen av fjærene kan fortelle om det er en ungfugl eller eldre ugle. Enda bedre er det dersom du klarer å ta bilde av ugla i flukt, slik at hele vingen kan ses. Da kan den aldersbestemmes inntil den er 4-5 år gammel. Ugla til høyre er en eldre fugl.

Foto: Steinar Myhr.

Tjelden og døden

Fotografert: Ruben Larsen.

Hei,
I begynnelsen av juli observerte jeg en tjeld på motorveien i Flakstad kommune i Lofoten. Den prøvde å dra en død tjeld i retning korteste vei ut fra veien. Den døde tjelden var høyst sannsynlig påkjørt av en bil. Jeg tror det må ha vært en tjeld som prøvde å redde sin "skadde" make vekk fra veien. Hver gang det kom en bil veldig nært, fløy den bort, men når bilen var vekk var tjelden kjapp med å prøve å slepe den døde ut av veien. Dette skjedde flere ganger. Den døde tjelden riktet seg ikke, og tjelden som prøvde å dra den med seg, glapp taket. Det var i grunn litt rørende å se. Det var helt tydelig at den ikke ville forlate den døde, og ville ha den med seg. Den døde tjelden ble lagt i veikanten av en person.

Er dette vanlig oppførsel hos en tjeld eller andre fugler? Pleier tjeld å bruke nebbet til å ta tak i ting for å dra og flytte på dem, for eksempel egne unger, make eller reirmaterialer, eller for å rydde vekk ting fra reiområdet eller lignende?

Ruben Larsen

Dette var en veldig spesiell observasjon. Jeg har aldri hørt om vadefugl som forsøker å bruke nebbet på denne måten. Derimot er det flere observasjoner av fugl som blir sittende ved siden av sin døde make, i håp om at den skal komme til hektene igjen. Jeg har selv sett en grankorsnebb hann som hoppet fortvilet omkring sin påkjørte make på veien (som var død). Slike observasjoner gir grunn til ettertanke. Kanskje sørger fugler og pattedyr over tapte make eller slektninger, selv om vi ikke klarer å fange opp denne adferden.

Red. ann.

Naturopplevelser

Hvis du har hatt en opplevelse i naturen som du gjerne vil dele med andre fuglevenner, så kan du sende den hit. Fugler, pattedyr, insekter, eller hendelser som har gjort et inntrykk på deg, hører vi gjerne om.

Fuglevennen tar i mot tekst, bilder og tegninger.

Stærungene i fuglekassa

Foto: Bodil Hagen.

Hei!

I år gikk det bra med stærfamilien i kassen min! Alle fire ungene klarte seg. Jeg fulgte litt med i den travle tiden med mating av ungene. Etter å ha avlevert mat til de små, var det ut med skittposen...!

Siste gang jeg kikket inn i kassen, hadde en unge fløyet ut av redet. Rett etterpå så jeg de tre andre forlate kassen, en etter en.

Bodil Hagen, Torvastad, Karmøy

Blåmeisen i grillvotten

Fuglene overrasker i blant med å velge reirplasser som virker svært uvanlige for oss mennesker. Det fikk Hildegunn Mork på Sunnmøre erfare. Hun bor på Tjørnvåg i Herøy kommune. For et par år siden ble en grillvott vasket og hengt opp på klessnora oppunder taket på verandaen. Mens de øvrige klærne ble tatt inn, ble grillvotten hengende igjen på snora, uvisst av hvilken grunn. Kort etter anskaffet familien tørketrommel, og da klærne ikke lenger ble tørket ute, ble grillvotten glemt.

Våren 2013 la de merke til at husets hund ofte lå med snuten ut gjennom rekkverket på verandaen og fulgte med på ett eller annet. Da oppdaget de at en blåmeis fløy til og fra grillvotten. Ved nærmere undersøkelse viste det seg at meisene hadde bygget reir og lagt hele 10 egg nede i den lune grillvotten! Selv om det

ble en del trafikk forbi votten, klarte meisene å få 7 unger på vingene.

Høsten 2013 fikk derfor grillvotten lov til å henge på klessnora, og opphenget ble attpåtil forsterket med et par ekstra klesklyper! Reirplassen i grillvotten falt tydeligvis i smak, for våren 2014 var blåmeisene nok en gang på plass! Også denne våren la de et kull på 9 eller 10 egg (det er ikke alltid like lett å telle meiseegg når en ikke vil forstyrre for mye). Hildegunn opplyser til Fuglevennen at votten også skal få henge oppe til neste vår. I mellomtiden har den blitt sjekket og rensket, slik at det ikke ligger igjen uklekte råteegg i tommelfingeren (!). Familien forer jevnlig fuglene gjennom vinteren, og de har derfor godt håp om at blåmeisene skal klare seg til en ny hekkesesong i den lune grillvotten.

Hildegunn Mork har sendt oss disse uvanlige bildene. De er tatt med mobiltelefon, og derfor kan vi ikke forstørre dem mer enn på disse sidene. Vi håper likevel at bildene viser tydelig nok den uvanlige og artige hekkeplassen. Meisene ser i alle fall ut til å ha det både lunt og koselig nede i votten.

Fotografier s. 29: Hildegunn Mork.

Nikon Prostaff 5 - Lavprismodell

Prostaff er Nikons nye serie av rimelige takkantmodeller. Robust m/standardoptikk.

Prostaff 5 8x42 - kr 1490
Prostaff 5 10x42 - kr 1590

Nikon Monarch 5 - Bestselger

Ny versjon av allroundmodellen. Erstatter Monarch WP. God optikk til lav pris.

Monarch 5 8x42 - kr 2490
Monarch 5 10x42 - kr 2890

Monarch 7 - Stort synfelt & god optikk

Monarch 7 har ED-glass og betydelig bedre optikk enn standard Monarch modeller. Spesielt stort synsfelt.

Monarch 7 8x30 - kr 3190
Monarch 7 8x42 - kr 3945
Monarch 7 10x42 - kr 4345

2,5 m
nærgrense

Nikon Spotting scope 65

Robust 65mm feltteleskop. Gummiarmert og vanntett med skarpt bilde og høy synskomfort.

Teleskop m/20x DS okular og stativ.
NÅ kr 3290 (veil.kr 4885)

Partivare!

Nikon Prostaff 5 Fieldscope 82 A

Teleskop med 20-60x zoom og veske.

Et lyssterkt alternativt i mellomprisklassen. Med god lysstyrke tåler dette bedre store forstørrelser enn 65 mm spotting scope.

(veil.kr 4980)
Nå kr 3990

Gyldendals store fugleguide - to utgaver

Behandler samtlige 900 arter som kan sees i Norge og Europa. Tegninger i flere drakter av hver fugleart. Boka er oppdatert på kjennetegn for vanskelige arter. Revidert utgave fra 2010 tilrettelagt for forholdene i Norge.

Boka som er det desiderte førstevalg blant fuglekikkere i hele Europa.

Svart utgave i myk flexiperm for feltbruk

Pris kr 398 - fri frakt

Fuglene - Storformat

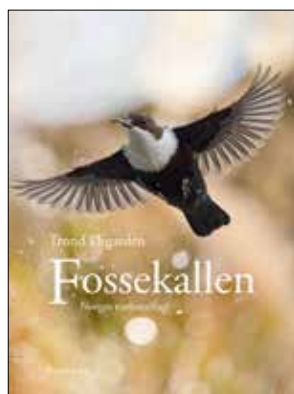
Fuglene er samme bok som Gyldendals store fugleguide, men i stort format. Utgaven i 21,5 x 31,0cm gjør at de mange detaljerte vakre tegningene, som i feltboka tildels er knøttsmå, kommer bedre til sin rett. Boka har tegninger i flere drakter av hver fugleart og det er først i dette store formatet tegningene ytes full rettferdighet.

Pris kr 524

KIKK og BRUK, hvordan se på fugler

Korrekt oppførsel, antrekk og utstyr er ikke bare forutsetninger for å lykkes i selskapslivet, det er også avgjørende for å få uttelling når du skal se på fugler! Gleden med å følge fuglelivet blir større ved hjelp av rådene i "KIKK og BRUK". Boka som gir svaret på hvordan du finner de spennende artene du har lest om, men ikke klarer å finne der ute!

NY BOK i 2014 - Pris kr 398

Fossekallen

– Norges nasjonalfugl

Boka er noe så sjeldent som en norsk produsert bok om en typisk norsk fugleart.

Forfatter Trond Øigarden presenterer fossekallens biologi og adferd, norsk forskning på arten, samt lokalnavn og tradisjonsstoff om fuglen.

NY BOK - Pris kr 295

Plysfugler - meningsfulle og morsomme gaver til de små. Pr. stk kr. 89, 3 stk for kr 225 kr!

Krus med årets fugl - Fjellvåk

Årets fugl 2014 er fjellvåk. Norsk Ornitologisk Forening har valgt å sette fokus på den kjente arten fra fjellheimen som varierer mye i antall fra år til år. Motiv av Viggo Ree.

Vi har de fleste av krusene med årets fugl i lager. Krusene som er produsert ved Figgjo Porselen kom første gang i 1994 og er av meget god og solid kvalitet.

Pris pr. stk. kr 120 (alle årganger)

Pris 12 stk krus assortert kr 990

NOF T-skjorte - Kongeørn med logo

NOF skjortene er forseggjorte T-skjorter og sweatshirts av høy kvalitet og matchende farger med logoen til Norsk Ornitologisk Forening. Motivet er stilisert ut fra foto av Jan Ove Gjershaug.

Sweatshirt mørkeblå

Pris T-skjorter fra kr 159 - 198
Pris Sweatshirt fra kr 249 - 269

T-skjorte kongeblå

T-skjorte mørkeblå

T-skjorte slate

T-skjorte hvit

Frø-automater

Enkle automater i UV-stabilisert polykarbonat.

- ★ Velegnet for solsikkefrø
- ★ Flere frøuttak i solid metall
- ★ Mange sitteplasser gir mindre kamp om føden
- ★ Gjennomsiktig materiale, lett å vite når det må fylles
- ★ Robuste automater med lang levetid

Liten - 4 frøuttak kr 285

Med. - 6 frøuttak kr 335

Stor - 10 frøuttak kr 795
(Kan ta 1,75 kg frø)

XL - 12 frøuttak kr 895
(Kan ta 3,5 kg frø)

Stang til bakkemontering kr 149

Førskål til å feste under kr 149

Frøautomat m/beskyttelse

Ytterkassen i grov netting hindrer at skjærer eller ekorn overtar fôringsplassen, og gir småfuglene enerett på insiden av nettingen.

Liten - 2 uttak kr450

Med. - 4 uttak kr550

Stor - 6 uttak kr595

Nøtteautomat

Defender nøtteautomatene for peanøtter og hasselnøtter er solide og bestandige, konstruert med netting av rustfritt stål. kr 259 + frakt

Følg med på livet i din egen fuglekasse!

Ferdigemontert sett med fuglekasse og kamera til å plugge rett i din egen skjerm.

Fuglekasse fargekamera-kit m/IR-lys for nattbilde og kabel for tilkobling til TV.

Pris kr 1490

NOFs aktivitetskalender senhøsten 2014

November og desember er en meget aktiv periode i NOFs organisasjon! Det er en konklusjon man sitter igjen med etter å ha studert det rikholdige programmet nedenfor. Her presenterer vi medlemsmøter, ekskursioner, kurs, pizzakvelder osv. Aktivitetskalenderen til NOF er også å finne på birdlife.no/organisasjonen/kalender/. De avdelinger som savner sitt program på trykk her løser dette for framtida ved å begynne å ta NOFs nettbaserte kalender i bruk.

NOVEMBER

Søndag 2. november

08:30-15: Ekskursjon NOF Kragerø lokallag: Årets turprogram avsluttes med en tur til Stråholmen. Fugletrekking er riktignok på hell, men mye spennende kan ennå dukke opp. Det blir avreise fra Taxibrygga med taxibåt kl. 08:30 (kr. 100 tur/retur). Retur fra øya igjen ved 15-tida. Påmelding til Laura Petersen på tlf.: 41 55 86 99 innen fredag 31. oktober.

09: Ekskursjon NOF avd. Vestfold: Moutmarka, Tjøme. Oppmøte Statoil-stasjonen Tjøme sentrum.

Tirsdag 4. november

19-20: Møte NOF Trondheim lokallag: Rolf Terje Kroglund, HiNT holder foredraget «Sædgåsa i Nord-Trøndelag, historikk og status i dag.» Sted: Suhmhuset, Trondheim.

Onsdag 5. november

18:30-20:30: Kurs NOF avd. Oslo og Akershus (NOF OA): Lær deg å

Forskere ved Høgskolen i Nord-Trøndelag følger sædgåsas utvikling i fylket. NOF Trondheim lokallag har foredrag om temaet tirsdag 4. november. Foto: Trond Haugskott.

kjenne igjen vadere i felt v/Simon Rix. Vadere er et vanskelig tema innen feltornitologien. Mange arter ses kun på trekk, da ofte i vinterdrakt, og ganske mange ser like ut. Kurset går over tre kvelder à to timer per kveld. Øvrige kvelder er onsdag 12. og 19. november. Fremmøtested: Annes kantine, Tvetenveien 152 A, Oslo. Pris: Kr. 1250; kr. 950 for medlemmer.

Torsdag 6. november

18-23: Pizzakveld NOF OA: Ufor-

mell «fuglekveld» på byen. Sosialt samvær med likesinnede, i urbant miljø uten kikkert! NB: Vi har leid et eget rom med mulighet for bildevisning. Har du noen tur- og fuglebilder du vil vise? Ta kontakt med «turlederen»! Fremmøtested: Dolly Dimple's i Kirkeveien 64, like ved Majorstua T-bane. Ansvarlig: Øivind Syvertsen (mobil 41 44 53 46).

Tirsdag 11. november

18:30-21: Medlemsmøte NOF OA: Morten Helberg holder

Hvor trekker norske måker? Tirsdag 11. november gir Morten Helberg en innføring i trekkforhold for norske måker på medlemsmøtet til NOF avd. Oslo & Akershus. Disse to fylkene har fortsatt en god bestand av hettemåke (bildet), men som ellers i landet er arten i kraftig tilbakegang også der. Foto: Frank Steinkjellå.

foredraget «Hvor trekker norske måker?» Han har holdt på med fargemerking av måker, og i kveld får vi se hvor disse fuglene trekker og overvintrer. Fra hettemåkene i Oslos parker til sildemåkene over det ganske land. Du får også forklart hva lysloggere kan brukes til. Hvis ikke annet er utlyst, holdes medlemsmøtene i Annes kantine på Tveita Bedriftsområde, Tvetenveien 152 A. T-bane 1 og 2 til Tveita stasjon (5-10 min. gangavstand).

19-21: Møte NOF Bergen lokallag: Kartlegging av hubro i Hordaland. Flere av medlemmene har deltatt på hubrolytting i vinter. Magnus Johan Steinsvåg, som jobber hos

Fylkesmannen i Hordaland, foredrar om resultater og trender. Sted: Universitetet i Bergen.

Onsdag 12. november

18:30-20:30: Kurs NOF OA: Lær deg å kjenne igjen vadere i felt v/ Simon Rix. Se 5. november for detaljer.

19-21:30: Møte NOF Indre Hardanger lokallag: Rune Voie tar oss med på fugletur til Bulgaria.

Torsdag 13. november

18:30-22: Møte NOF Hamar lokallag: Fredrikstad «ugle og rovfuglgruppe» – erfaringer fra 15 års arbeid med kartlegging og

oppfølging av kattugle, hønehawk og fiskeørn v/Ole Jørgen Hanssen. Sted: Presterud skole.

Lørdag 15. november

08-14: Ekskursjon NOF Bergen lokallag: Sund ligger sør på Sotra og er lite besøkt av lokallaget. Oppmøte på Storavatnet bussterminal i Bergen kl. 08. Turleder Harald Simonsen (mobil 99 53 07 27).

Onsdag 19. november

18-21: Medlemsmøte NOF Kragerø lokallag. Møtet holdes på Helle skole kl. 18.00. Vi oppfordrer medlemmene til å ta med seg fuglebilder som er tatt i løpet av året, og så koser vi oss med dem.

Det har vært mange nøtteskriker i bevegelse i høst, og det er nok et resultat av en av de største invasjonene østfra på mange år. Det er god sjanse til å treffe på arten på en av NOF-ekskursjonene denne senhøsten. Foto: Morten Vang / fuglefoto.net.

18:30: Medlemsmøte NOF Gjøvik og Toten lokallag: «Lokale fugler», billedpresentasjon v/Per Åge Skålerud. Sted: Hoffsvangen barneskole utenfor Lena v/Hoffskirka. Inngang på baksiden!

18:30-20:30: Kurs NOF OA: Lær deg å kjenne igjen vadere i felt v/Simon Rix. Se 5. nov. for detaljer.

Torsdag 20. november

18:30: Medlemsmøte NOF avd Vestfold på Holmen våtmarkssenter ved Ilene i Tønsberg. Terje Axelsen holder foredrag om fugler du kan oppleve i Spania.

Søndag 23. november

10-14: Ekskursjon NOF OA: Skogens vinterfugler og lyder. Vi

går fra Steinsskogen gravlund og innover mot Muren. Fremmøtested: P-plassen på Steinsskogen gravlund i Bærum (er skiltet fra rv. 168 mellom Haslum og Bærums Verk). Pris: Gratis. Turledere: Knut Arne Nygård (92 21 93 40) og Rune Zakariassen.

Onsdag 26. november

18-21: Medlemsmøte NOF avd. Telemark: Som tidligere avslutter vi året med medlemsmøte på Kjølnes ungdomsskole. Alle er velkomne til å ta med og vise egne bilder. Kontaktperson: Bjørnar Bakke (92 25 47 12).

Søndag 30. november

10-11: Ekskursjon NOF Lofoten lokallag: Svanetelling. Start fra rådhusplassen kl. 10. Vi kjører rundt

Vestvågøy og Gimsøya og teller svaner, rovfugl og kråkefugl.

DESEMBER

Tirsdag 2. desember

19-20: Møte NOF Trondheim lokallag: Med NoF Travel til Georgia av Jørgen Søraker. Sted: Suhmhuset, Trondheim.

Fredag 5. desember

19-23: Julemøte NOF avd. Aust Agder: Denne dagen avholder NOF Aust Agder sitt tradisjonsrike julemøte på Kroverten på Hisøya. Påmelding til Jan Helge Kjøstvedt (97 47 61 09) innen 20. november.

Lørdag 6. desember

08-17: Ekskursjon NOF Bergen

lokallag: Turen går til Nord-Hordaland. Kartlegging av overvintrende arter. Oppmøte Plantasjen, Åsane kl. 08. Turleder Anders Bjordal (41 67 89 37).

Tirsdag 9. desember

18:30-21: Medlemsmøte NOF OA: «Fugleåret 2014» v/Styret i NOF OA. Julemøte, hvor vi samles for hygge med masse godt å knaske på som hører julen til, og selvsagt er julegrøten på plass. Fugleåret 2014 blir oppsummert med høydepunkter og viktige vernesaker. Styret i NOF OA har valgt hva som skal være «Årets tema 2015», og presenterer dette på møtet for diskusjon. Hva temaet er avsløres først på møtet.

19-21: Møte NOF Bergen lokallag: Årskavalkade - Bjarne Sjølv ved Bjarne B.L. Andersen. Bjarne viser bilder fra ulike funn i fylket gjennom året. Sosialt samvær. Sted: Universitetet i Bergen.

Onsdag 10. desember

18-21: Medlemsmøte NOF Kragerø lokallag: Steinar Sannes viser bilder fra Etiopia. Sted: Helle skole kl. 18.

Torsdag 11. desember

18:30-22: Årsmøte NOF Hamar lokallag. Medlemmenes egne bilder. Sted: Presterud skole.

Onsdag 17. desember

19: Møte NOF Indre Hardanger lokallag: Kjetil Mandelid tar oss med til Sør-Amerika og Galapagos. Sted: Sandvevatnet, Odda.

Tirsdag 30. desember

10-14: Ekskursjon NOF OA: Romjulfugler. På den mørke årstiden er det ofte stille i skogen. Men i Maridalen, med sin kombinasjon av kulturlandskap og skog, er det alltid noe å se. Vi kjører og går langs vei og sti, så husk godt fottøy. Fremmøtested: P-plassen ved Låkeberget. Turleder: Håkan Billing (90 06 03 89).

På julemøtene til NOF OA har du muligheter til å handle julegaver. Foto: Håkan Billing.

Er Fugleåret noe for deg?

Vedlagt dette heftet av Fuglevennen finner du en giro hvor de som ønsker det kan bestille det siste tilskuddet blant NOFs tidsskrifter. Det nye konseptet heter *Fugleåret*, og i første utgave har vi slått sammen to år slik at heftets tittel har blitt *Fugleårene 2009 og 2010*.

Dette nye tidsskriftet skal oppsummere observasjoner av sjeldne og fåtallige fuglearter i Norge i det aktuelle året/de aktuelle årene. Det er rapportene fra sjeldenhetskomitéen (NSKF) og faunakomitéen (NFKF) som omfattes av det første heftet, og vi satser på at det skal komme én utgivelse per år av *Fugleåret*.

Heftet er spekket med gode bilder av sjeldne og fåtal-

Fugleårene 2009 og 2010

Norsk Ornitologisk Forening

lige fuglearter, og alle bildene er fra de årene som heftet omhandler. Kanskje noe for deg?

